

دانشگاه فرهنگیان
دوفصلنامه علمی - ترویجی
راهبردهای نوین تربیت معلمان
سال هفتم، شماره یازدهم، بهار و تابستان ۱۴۰۰

تأثیر فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسه (محیط و مساحت) دانش‌آموزان پسر *

تهمینه بازگیر^۱
فرشته عبدالحسینی^۲
مریم شباک^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری محاسبات عددی پسر پایه سوم ابتدایی، انجام شده است. در این راستا پژوهشگر در روشی نیمه آزمایشی، دو گروه ۳۰ نفره آزمایش و کنترل از دانش‌آموزان مدرسه ابتدایی حضرت مهدی (عج)، به شیوه نمونه‌گیری هدفمند، انتخاب کرده است. در گروه آزمایش تدریس مفاهیم با استفاده از فعالیت‌های دست‌ورزی و در گروه کنترل به روش دیداری انجام شد. به منظور گردآوری داده‌ها از آزمون محقق ساخته که روایی آن از طریق روایی محتوایی و روش CVR، سنجیده شد و برای هر دو آزمون با مقدار ۹۹ / ۰ مورد تایید قرار گرفت استفاده شد.

* این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده دوم با عنوان « بررسی تأثیر فعالیت دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی و محاسبات عددی دانش‌آموزان پسر سوم ابتدایی » است.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۲/۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۲۰

۱. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان پردیس نسیمیه، دکترای علوم تربیتی (نویسنده مسئول)
t.bazgir@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه فرهنگیان پردیس نسیمیه
fehoseini57@gmail.com

۳. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان پردیس نسیمیه، دکترای برنامه ریزی
m.shabak@yahoo.com

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان داد که میانگین متغیر مهارت‌های هندسی گروه آزمایش در پس آزمون بیشتر بوده است. نتیجه تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت میان پس آزمون دو گروه، معنی دار است؛ و با توجه به مقدار f ، فعالیت دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش آموزان گروه آزمایش تاثیرگذار بوده است. نتایج آزمون t مستقل نیز نشان داده است؛ برای متغیر مهارت‌های هندسی نسبت T به دست آمده (۱۸/۵۳۶) با درجه آزادی ۲۷ از جدول t بحرانی بزرگتر است. لذا نتایج آزمون بیانگر این است که فعالیت‌های دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسه دانش آموزان تاثیرگذار است.

کلیدواژه‌ها: فعالیت دست ورزی؛ یادگیری؛ مهارت هندسی؛ محیط؛ مساحت

مقدمه

آینده‌ی هر جامعه‌ای به کیفیت و کارایی آموزش و پرورش آن کشور بستگی دارد. از این رو هرچه کارایی و بهره‌برداری برنامه‌های آموزشی موثر و مفیدتر باشد، جامعه‌ی فردا، سلامت و سعادت بیشتری خواهد یافت. بی‌شک حرکت رو به رشد هر جامعه در گرو دانش آموزانی است، که بتوانند از آنچه که در کلاس‌های درس یاد گرفته‌اند در دنیای واقعی بهره‌گیرند، به ویژه از درس ریاضی که مبانی بسیاری از کارهای زندگی روزمره‌ی بشری در آن قرار گرفته است (رمضانیان، محمدی و آبیاری، ۳۹۷۱).

امروزه ریاضی به عنوان دانشی خاص برای افرادی خاص در نظر گرفته نمی‌شود و شعار «ریاضیات برای همه» در بسیاری محافل و مجامع به گوش می‌رسد و بیش از آنکه از ریاضیات توقع نخبه‌پروری برود، انتظار می‌رود که بهتر زیستن را برای عموم دانش آموزان در نظر داشته باشد. مهارت‌هایی را آموزش دهد که در آینده به دانش آموزان کمک می‌کند که خود بتوانند یاد بگیرند و در واقع چگونه اندیشیدن و چگونه یادگرفتن را بیاموزند (راهنمای برنامه درسی ریاضی، ۱۳۸۴ به نقل از ریحانی، ۱۳۹۵).

از موثرترین رویکردها در مطالعه یادگیری، سبک‌های یادگیری است که در سال‌های اخیر با تاکید بر آن، چارچوبی نسبتاً نوین در زمینه یادگیری تدوین شده است

(فلورا، ۱۹۹۶). لذا معلم برای تاثیر گذاري هر چه بیشتر و موثرتر باید با انواع سبک‌های یادگیری آشنا باشد؛ یکی از روش‌ها یی که امروز در بیشتر مدارس جهان برای فهم هر چه بیشتر ریاضیات به کار برده می‌شود تا یادگیری دانش‌آموزان را سهل تر و کاربردی‌تر کند، استفاده از دست‌ورزی‌ها در تدریس است که ما قصد داریم به کاربرد، مزایایی و اهمیت آن درس ریاضیات بپردازیم، چرا که بهره‌مندی مطلوب و کارآمد از آن بی‌شک کلاس درس ما را جذاب‌تر و کارآمدتر کرده و از حالت ایستا و کسل‌کنندگی که اغلب کلاس‌های درسی ریاضی دارند خارج کند.

از آن‌جا که یکی از مشکل‌ترین بخش‌های درس ریاضی برای فراگیران مباحث هندسی آن است؛ هدف اصلی از ارائه و آموزش آن در مدارس فقط ارائه و دریافت دانش نظری دانش‌آموزان از هندسه و نقشه‌کشی نیست، بلکه به منظور افزایش در هوش فضایی دانش‌آموزان که یکی از هوش‌های چندگانه و از جمله ضروری‌ترین و حیاتی‌ترین هوش‌ها در آموزش‌های مهندسی است، توجه ویژه به این موضوع درخور اهمیت است (گارسیا و همکاران، ۲۰۰۷)؛ اما در یادگیری این عرصه‌ی بسیار مهم، به سبب ماهیت مجرد و انتزاعی آن، نیاز به تجسم قوی و فهم دشوار مسائل هندسی، مشکلات زیادی وجود دارد. بسیاری از مشکلات یادگیری و آموزشی موجود در یک کلاس ریاضی از آن‌جا ناشی می‌شود که معلمان اغلب با توجه به ترجیحات خود و بدون توجه به تفاوت‌های فردی مخاطبان، تنها برای دسته‌ای از دانش‌آموزان آموزش می‌دهند و جمع‌زادی را با نیازهای مختلف نادیده می‌انگارند شیوه‌ی آموزشی مفاهیم و مهارت‌های ریاضی بدون توجه به عوامل درونی، به ویژه تفاوت‌های فردی یادگیرنده‌ها امری غیرعلمی است و طبعاً بهره‌وری مطلوب را در یادگیری ریاضیات به همراه نخواهد داشت.

در حال حاضر، درصد قابل توجهی از مدارس، حدود ده تا بیست درصد، روش نوینی برای تدریس دارند که می‌توان در مقایسه با روش سنتی تدریس، ویژگی‌های آن را به صورت زیر بیان کرد: شیوه سنتی تدریس، آمرانه و معلم‌محور و شاگرد منفعل است، شیوه‌ی نوین تدریس، منعطف و دانش‌آموز‌محور و فعال است. (صفوی،

1. Felor

2. Garcia, R. R., Quiros, J. S., Santos, R. G., Gonzalez, S. M. & Fernanz, S. M.

۱۳۹۴). روش فعال تدریس و فعالیت‌های مرتبط به زندگی و دروس دیگر می‌تواند در ایجاد انگیزه درونی مؤثر باشد. مدرسه باید فعالیت‌های عملی دانش آموز را با فراهم آوردن وسایل و ابزار کار تسهیل نموده و محیط مدرسه باید به صورت آزمایشگاهی واقعی درآید، به این دلیل که دیویی تعلیم را بر پایه تجربه و عمل می‌گذارد و از این راه علم و عمل را یکجا جمع می‌کند (شکوهی، ۱۳۸۳).

از زمان‌های قدیم، مردم در تمدن‌های مختلف، از اشیای فیزیکی به منظور کمک به حل مسائل ریاضی روزانه خود، استفاده می‌کردند بعد از دهه، ۱۸۰۰ اختراع اولین دست سازه واقعی دیده شد که به چندین حس متفاوت مربوط می‌شد و به ویژه برای تدریس مفاهیم ریاضی، طراحی شده بود. در سال، ۱۸۳۷ مری آلمانی، فردریک فروبل^۱، اولین مهد کودک جهان را معرفی کرد. او انواعی از وسایل بازی آموزشی طراحی کرد که به عنوان فروبل گیفت شناخته شدند (فروبل، ۲۰۰۹). سپس در اوایل دهه، ۱۹۰۰ مری ایتالیایی، ماریا مونته سوری^۲، این ایده را که دست سازه‌ها در آموزش ریاضی مهم هستند گسترش داد. از دهه، ۱۹۰۰ دست سازه‌ها به عنوان یک ضرورت در تدریس ریاضی ابتدایی مورد توجه قرار گرفتند و علمای تعلیم و تربیت متوجه شدند که برای بالا بردن کیفیت آموزشی بهتر است وسایل کمک آموزشی نیز به روش تدریس اضافه شود. اگر بتوان برای آموزش مفاهیم انتزاعی و قضایا و فرمول‌های خشک ریاضی در قالب مدل‌های عینی از دست سازه‌ها کمک گرفت می‌توان آموزش این درس را به روش صحیح با وضعیت دانش آموزان به آنان آموزش داد (رضاخانی، ۱۳۸۴).

مشکل افت کمی و کیفی آموزش ریاضی در دنیا و به خصوص کشور ما آفتی است که به زودی اثرات آن در کمبود نیروهای متخصص مورد نیاز جامعه محسوس می‌شود. شاید یکی از دلایل این افت غیر از مسائل اجتماعی و اقتصادی این باشد که نمی‌دانیم چرا و چگونه ریاضی بخوانیم (ریحانی، ۱۳۹۵).

محققان همواره به دنبال پاسخی برای پر کردن خلاءهای یادگیری، رفع مشکلات

1 . Frederick Froebel
2 . Maria Montessori

و کمبودهای ناشی از نقص در فرایند تدریس و یادگیری بوده‌اند. آنان معتقدند که معلمان ریاضی این توانایی را دارند که تمرینات روزمره، خسته‌کننده و کسل‌آور را به تجربیات یادگیری تعاملی و لذت بخش برای دانش‌آموزان تغییر دهند. به صورتی که دانش‌آموزان مبانی اساسی و لازم و مفاهیم عمیق ریاضی را درک کنند (گلزاری، ۱۳۸۳). ریاضیات در برنامه درسی و آموزش جوامع، اهمیت ویژه‌ای دارد. هنوز تلاش و تقلا بر سر یافتن روش مناسب آموزش ریاضی ادامه دارد، چون دانش‌آموزان در سطح نامطلوبی از این حوزه قرار دارند، بخاطر سپاری ریاضیات و حفظ کردن مطالب و مفاهیم و در پی آن فراموشی، کمترین میزان یادگیری مفهومی را در برمی‌گیرد (اندرسون^۱ و هکاران، ۲۰۱۴).

از آنجاکه آموزش رسمی ریاضی از دوره‌ی ابتدایی آغاز می‌شود و باید به گونه‌ای پایه‌گذاری شود که تا دراز مدت ادامه یابد. در گذر از ریاضیات ابتدایی، مربیان نوع نگرش کودکان را نسبت به ریاضی شکل می‌دهند؛ به طوری که این نگرش‌ها رشد رفتار ریاضی کودک را مورد حمایت قرار دهند. با برقراری پیوند بین ریاضی و تجربیات زندگی روزمره، معلمان دانش‌آموزان را یاری می‌دهند که نه تنها مفاهیم و مهارت‌های ریاضی برای آن‌ها معنادار باشد، بلکه تلقی‌شان از ریاضی به مثابه علمی سودمند و کارآمد در زندگی درآید، نه همچون نمادهایی بی‌فایده و غیرقابل استفاده در عمل (ریحانی، ۱۳۹۵).

آموزش ریاضی متأثر از دخالت چندین عامل در فرآیند تدریس و یادگیری است و بدون شک یکی از دغدغه‌های بشر در طول تاریخ بوده است. آموزش ریاضی یعنی هر چیزی که مربوط به آموزش و یادگیری ریاضیات می‌شود. آموزش ریاضیات نه تنها یک علم است بلکه الگویی است برای آموزش صحیح سایر علوم. ذهن‌های خلاق، مبتکر، جسور به منظور پاسخگویی به سؤالات پیرامون خود بی‌شک منتج از یک نظام یافتگی است که ماهیتاً دانش ریاضی این توانایی را خواهد داشت تا آن را احیا کند آموزش ریاضی را باید با دو عنوان کلی برنامه درسی و چگونگی تدریس و ابزار مورد نیاز مطرح نمود.

عوامل مختلفی در شکل‌گیری فهم درست مفاهیم ریاضی موثر هستند و عواملی نیز وجود دارد که مخل و جلوگیری کننده از آموزش و یادگیری فعال ریاضی در بین دانش‌آموزان می‌باشد. از عوامل بازدارنده در یادگیری فعال ریاضی، عدم انگیزه لازم در یادگیری ریاضیات که نمی‌گذارد دانش‌آموز به مهارت لازم در ریاضی برسد و در سطوح اولیه دانش ریاضی باقی می‌ماند و نمی‌تواند به سطح بالاتر برسد، همچنین عدم ابتکار معلم و خشک بودن کلاس درس ریاضی، استفاده نکردن از ابزار ساده و قابل دسترس، درگیر نشدن دانش‌آموز در موضوعات درسی، عدم توجه به تفاوت‌های فردی برای ایجاد یادگیری همراه با تعقل و خلاقیت، عدم شادابی کلاس برای بروز خلاقیت و یادگیری فعال در درس ریاضی را می‌توان نام برد (اسدی، ۱۳۸۱).

سبک یادگیری "دست‌ورزی" به عنوان روشی موثر می‌تواند به ما در کاهش مشکلات یادگیری ریاضیات کمک کند، زیرا به سبب، کار با دست‌سازه‌ها و ملموس بودن اشیا رابطه‌ی ریاضیات با دنیای واقعی را آشکار ساخته و دانش‌آموز می‌تواند با کاربرد ریاضیات در دنیای واقعی آشنا شود از سویی دیگر به کارگیری مستقیم آن‌ها در فرآیند تدریس، روحیه‌ی جمعی و کار گروهی، اعتماد به نفس، انگیزه و خلاقیت را در دانش‌آموزان بالا می‌برد. بهره‌مندی مطلوب و کارآمد از آن‌ها بی‌شک کلاس درس را جذاب‌تر و کارآمدتر کرده و از حالت ایستا و کسل‌کنندگی که اغلب کلاس‌های درسی ریاضی ما دارند خارج می‌کند (رمضانیان، محمدی و آبیاری، ۱۳۹۲). همچنین در سبک یادگیری دست‌ورزی، دانش‌آموزان با انجام فعالیت‌های دست‌ورزی به عنوان عضوی فعال در یادگیری شرکت دارند. با استفاده از دانش و تجربه‌ی قبلی خود شروع به ساختن می‌کنند و در ضمن فعالیت مفاهیم جدید را کسب می‌کنند و معناسازی برای آنان اتفاق می‌افتد. دانش‌آموز با یاری این فعالیت‌ها می‌تواند جهان‌نماها و مفاهیم انتزاعی را برای خود قابل فهم‌تر و ملموس‌تر کند و این یادگیری معنادار از فراموش شدن آن‌ها جلوگیری می‌کند.

پاکروان (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان تدریس برخی مفاهیم ریاضی پایه هفتم متوسطه اول با کمک دست‌سازه‌ها و مقایسه‌ی آن با روش سنتی انجام داده است. نتایج این پژوهش نشان داده که "بین تاثیر آموزش اعداد صحیح آموزش حجم، آموزش ترسیم‌های هندسی با کمک دست‌سازه‌ها با آموزش آنان به روش سنتی بر میزان

یادگیری دانش آموزان تفاوت معناداری وجود دارد". کنتاش^۱ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان تأثیر دست سازه‌ها بر موفقیت و نگرش دانش آموزان دوره متوسطه انجام داده است. که در آن به بررسی تأثیر دست سازه‌ها (مواد یادگیری انضمامی) در پیشرفت تحصیلی و نگرش دانش آموزان دبیرستان در ریاضیات پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داده که "نمرات پیشرفت تحصیلی ریاضیات از گروه‌های آزمایش و کنترل تفاوت معنی داری را به نفع پس‌آزمون در گروه آزمایش نشان داد و نمرات نگرش به ریاضیات برای گروه‌های آزمایش و کنترل در پس‌آزمون به نفع گروه آزمایش تفاوت معناداری داشت. تجزیه و تحلیل نتایج^۲ PISA بر ارتباط بین مهارت در ریاضیات و نتایج مثبت دانش آموزان تأکید دارد.

در سال‌های متمادی شرکت در گروه‌های درس پژوهی و مشاهده و مقایسه تدریس همکاران و یادگیری دانش آموزان و میزان علاقه‌ی آنان در هنگام تدریس به شیوه‌های مختلف، متوجه خلاءهایی در تدریس و یادگیری شدم. هدف این پژوهش پرکردن خلاءهای یادگیری و کاهش مشکلات در فرآیند یاددهی-یادگیری می‌باشد. با مطالعاتی که انجام دادم و بر اساس نظریه تجربی کلب^۳، یادگیری بعنوان یک چرخه چهار مرحله‌ای در نظر گرفته می‌شود. اول، تجارب آبی و عینی بعنوان مبنایی برای مشاهده عمل می‌کنند. سپس، فرد در مورد این مشاهدات فکر می‌کند و شروع به ساخت یک نظریه عمومی در مورد معنای این اطلاعات می‌کند. در گام بعدی، یادگیرنده یک سری مفاهیم و تعمیم‌بندی‌های انتزاعی بر اساس فرضیه خود شکل می‌دهد. در نهایت، یادگیرنده کاربردهای این مفاهیم را در شرایط جدید می‌آزماید. و بر اساس نظریه آزوبل^۴ که می‌گوید؛ یادگیری معنی دار با آنچه از قبل آموخته شده است ارتباط دارد. بنابراین پژوهشگر به دنبال روشی بود که یادگیری به صورت معنادار اتفاق بیافتد. در فعالیت دست‌ورزی دانش‌آموز با استفاده از دانش قبلی خود شروع به ساختن می‌کند و در ضمن ساختن با مفاهیم جدید آشنا می‌شوند و می‌تواند آن‌ها را با مطالب قبلی خود

1 . Kantash

۲ . برنامه بین‌المللی دانش آموزان

3. club

4 . Azobel

پیوند دهند. و همچنین با ارائه روش‌ها و فعالیت‌هایی به عنوان دست ورزی مبنایی برای مشاهده و عمل دانش‌آموزان فراهم آورد. انجام فعالیت‌های دست ورزی یکی از بهترین روش‌ها برای درگیر کردن دانش‌آموز به لحاظ دیداری، شنوایی و جنبشی (دست ورزی) می‌باشد.

از آنجا که کتاب ریاضی سوم دارای مفاهیم پایه مهارت‌های هندسه است و یادگیری آن‌ها برای دانش‌آموزان امری مهم، ضروری و پیش‌نیاز یادگیری در سال‌های بعد می‌باشد. لذا پژوهشگر در این تحقیق به بررسی تاثیر انجام فعالیت دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسه دانش‌آموزان پایه سوم می‌پردازد. و آن را با روش دیداری مقایسه می‌کند.

هم اکنون ریاضیات منشاء مدل‌سازی‌ها برای اختراعات و ابداعات بشری است. و شاید اساسی‌ترین وسیله برای مطالعه کائنات و هستی باشد. بشر همواره گستره مطالعاتش را افزایش می‌دهد و با حجم فوق‌العاده‌ای از داده‌ها روبرو گردیده، که اگر برای سازماندهی، پردازش، تجزیه و تحلیل، نتیجه‌گیری و بکارگیری آن‌ها، ریاضیات به کمکش نیاید، تصور آن صحنه سنگین، ظلمانی و بسیار وحشتناک خواهد بود.

"هدف اساسی هر نظام آموزشی این است که مهارت‌هایی لازم را به افراد ارائه کند تا بتوانند به عنوان عضوی مفید نقش مؤثری در جامعه ایفا کنند. با توجه به ویژگی‌های جامعه‌ی امروز ریاضیات در ارائه این مهارت‌ها سهم بسزایی دارد چرا که ریاضیات با مشاهده، بخش محاسبه، تحلیل، استنباط، قیاس، اثبات و پیش‌بینی سروکار دارد و به عنوان یک نظام ارتباطی به ما کمک می‌کند تا فهم دقیق و درستی از اطلاعات الگوها و استدلال به دست آوریم" (کرامتی: ۱۳۸۲، ص ۱۱).

ریاضیات بیش از کاربرد مهارت‌های اولیه حساب اهمیت دارد همچنین مهم‌ترین وسیله برای رشد مهارت‌های شناختی عالی و تفکر منطقی دانش‌آموزان است. ریاضیات در تعدادی از رشته‌های علمی دیگر مثل فیزیک، مهندسی، آمار نیز نقش عمده‌ای دارد (مویس^۱ و رینولدز^۲، ۱۳۸۴). اتوباکو و بتی یانگ^۳ (۲۰۱۱)، به نقل از

1. Moysé

2. Reynolds

3. Autobako and Betty Young

ریحانی، ۱۳۹۵) برای ریاضی کاربردهای متعددی را معرفی نموده اند و بدین وسیله تلاش نموده اند تا در شاگردان خود انگیزه کافی برای یادگیری ریاضی ایجاد نمایند. آن‌ها معتقدند که گرچه با توجه به معنی ظاهری ریاضی (که آن را علم کاربرد موضوعات کمی، ساختارها، فضاها و متغیرها می‌دانند) حوزه ریاضیات به شاخه‌های حساب، جبر، هندسه و آنالیز تقسیم می‌شود اما چه کسی را می‌توان یافت که خود را از این حیثه بی‌نیاز بداند؟

از جمله مشکل‌ترین بخش‌های درس ریاضی برای فراگیران مباحث هندسی آن است. در علوم ریاضیات برای درک بهتر مفاهیم ریاضی، اگر تجسم هندسی و یا تعبیر هندسی درستی از آن داشته باشیم. مفهوم مورد نظر را بهتر می‌آموزیم، همین امر برای مهم بودن هندسه کافی است تا تلاش بیشتری در بهبود کیفیت آموزش آن انجام می‌گیرد. لذا برای رسیدن به آن در جهت رفع مشکلات آموزشی هندسه برآیم. دانش‌آموزان به طور معمول درک درستی از هندسه و کاربرد آن در درس‌های دیگرشان ندارند، به همین دلیل همواره سوال می‌پرسند که مطالب موجود در درس به چه دردشان می‌خورد و چه کاربردی دارد. با وجود همکاری با تجربه و توانمند در امر تدریس هندسه در مدرسه، دانش‌آموزان از خستگی و کسل بودنشان در ساعت هندسه صحبت می‌کنند و این یعنی، نداشتن آموزش مناسب و درک صحیح از هندسه و کاربرد آن (رضائی گرجی، ۱۳۹۵). لذا یکی از نقاط مهم ریاضیات، مباحث هندسی ریاضیات می‌باشد که بنابر اهمیت آن در پیشبرد توانایی‌های منطقی و فضایی دانش‌آموزان، پرداختن به این مهم لازم و ضروری است.

در سال (۱۹۸۹) کمیته ملی معلمان ریاضی آمریکا^۱ هدف کلی برنامه درسی ریاضی در مقطع ابتدایی را کسب دانش و مهارت و تقویت تفکر منطقی تعیین کرد و تأکید روی شمارش جمع و تفریق اعداد و کسرها ضرب و تقسیم اعداد کسرها و اعشار، حل مسئله، برآورد، آمار و هندسه به برنامه‌ی درسی ریاضی تنوع بخشید (برونز^۲ و دیگران به نقل از کرامتی، ۱۳۸۲).

استفاده از اشیای فیزیکی ساده که دانش‌آموزان می‌توانند برای بیان تفکر خود

1 . American National Committee of Math Teachers
2 . Bronze

تجسم، لمس و حرکت کنند، یک منبع کلاس ارزان و موثر برای کشف مفاهیم ریاضی و تشویق یادگیری است. همچنین هیچ استراتژی یا ابزاری به طور جداگانه مهارت دانش آموز در ریاضیات را بهبود نمی بخشد. با این حال، استفاده از دست سازه‌ها در مواردی که هدفمند و همسو با سایر استراتژی‌های آگاهانه باشد، مانند توسعه فراشناخت یا مداخلات ساختاری، نتایج یادگیری دانش آموزان را بهبود می بخشد (شوفل و ووگان^۱، ۲۰۲۰). در بین سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۷۰ پیدایش دست سازه‌ها در کلاس‌های ابتدایی بر اساس نظریه ذلتان دینز^۲ برای تصدیق استفاده از آن‌ها، به سرعت افزایش یافت. NCTM^۳، استفاده از دست سازه‌ها را در تدریس مفاهیم ریاضی در همه‌ی پایه‌ها توصیه می‌کند (بوگان، هارپر و وایت میر^۴، ۲۰۱۰).

آنچه موجب اهمیت این پژوهش است و موجب شده تا محقق به انجام آن پردازد شامل موارد ذیل می‌باشد:

- ۱ - علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان دبستانی به یادگیری به ویژه یادگیری ریاضی و ایجاد نگرش مثبت در آنان
- ۲ - تقویت روحیه همکاری در بین شاگردان و تبدیل کردن رقابت به رفاقت در کلاس درس ریاضی
- ۳ - وادار کردن شاگردان به تفکر در مورد مسائل و تقویت اعتماد به نفس آنان جهت حل مسائل ریاضی و رشد تفکر انتقادی و مهارت‌های سطح بالای تفکر
- ۴ - فعال کردن کلاس درس ریاضی از طریق فراهم‌آوری زمینه بحث معلم با شاگرد و شاگرد با شاگرد
- ۵ - تقویت روحیه تحقیق در بین شاگردان از طریق آشنا کردن آن‌ها با موقعیت‌های روزمره‌ی زندگی تقویت مهارت‌های کلامی و ارتباطی شاگردان
- ۷ - تقویت یادگیری معنی‌دار با استفاده از مواد و وسایل آموزش عینی و ملموس
- ۸ - فراهم آوردن مدل‌ها عینی از ایده‌های مجرد ریاضی

1 . Shuffle and Wogan

2 . Dins

۳. انجمن ملی معلمان ریاضی

4 . Boggan, M, Harper ,S, Whitmire

۹- شناخت درك جاري دانش آموزان از مفاهيم رياضی

۱۰- در اولويت قرار دادن يادگيري‌هاي عملي در مقابل يادگيري‌هاي صرفاً انتزاعي،

بر اساس سند تحول بنيادين

این پژوهش برای آموزگاران ابتدایی و معلمان مفید خواهد بود؛ تا آنان بدانند که باید به سبک‌های یادگیری و تفاوت‌های فردی بیشتر توجه کنند و برای داشتن تدریسی نوین موثر و فعال و یادگیری معنادار از انجام فعالیت‌های دست‌ورزی و ساخت دست‌سازه‌ها استفاده کنند.

هدف این پژوهش: تعیین اثر آموزش فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی (محیط و مساحت) دانش‌آموزان ابتدایی شهرستان پاکدشت می‌باشد.

پرسش اصلی پژوهش: آیا فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش‌آموزان ابتدایی شهرستان پاکدشت تأثیر دارد؟

پرسش فرعی اول پژوهش: آیا فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مفهوم و محاسبه مساحت، دانش‌آموزان تأثیر دارد؟

پرسش فرعی دوم پژوهش: آیا فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مفهوم و محاسبه محیط، دانش‌آموزان تأثیر دارد؟

روش شناسی پژوهش

این پژوهش با توجه به استفاده از شیوه‌های نوین آموزشی و طراحی دست‌ورزی‌های مناسب در آموزش هندسه، می‌تواند در بهبود اوضاع آموزشی تأثیر داشته باشد و مورد استفاده مراکز آموزشی قرار گیرد. روش این پژوهش با توجه به موضوع، محتوی و اهداف آموزشی از نوع روش تحقیق شبه‌آزمایشی با دو گروه (کنترل و آزمایش) و استفاده از پس‌آزمون بوده است. در یک گروه تدریس هندسه (محیط و مساحت) از طریق انجام فعالیت دست‌ورزی انجام می‌شود. در گروه آزمایش این فصل در طول یک ماه و در ۱۶ جلسه (هر جلسه ۴۵ دقیقه) و در گروه دیگر، بدون استفاده از دست‌سازه‌ها و به روش دیداری و سنتی می‌باشد.

در این پژوهش جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر پایه سوم دوره ابتدایی شهرستان پاکدشت به تعداد ۳۲۵۳ نفر باشد. نمونه گیری در جامعه‌ی آماری تعریف شده این پژوهش از نوع نمونه‌ی هدفمند است تا خللی برای اجرای کامل طرح به وجود نیاید. با در نظر گرفتن مدرسه مورد اشتغال پژوهشگر، امکان اجرای طرح، در مدرسه‌ی ابتدایی هیات امنایی در پاکدشت فراهم شد.

برای گردآوری داده‌های این پژوهش از دو منبع کتابخانه‌ای از طریق منابع الکترونیکی و غیر الکترونیکی استفاده شده است. اطلاعات مورد نیاز تحقیق از طریق آزمون محقق ساخته جهت بررسی نتایج آموزش محاسبات عددی جمع آوری شده است.

برای سنجش روایی آزمون محقق ساخته، و بررسی نتایج شناختی آموزش محاسبات عددی، از آزمون محقق ساخته که روایی آن از طریق روایی محتوایی و روش CVR، سنجیده شد و برای هر دو آزمون با مقدار ۰/۹۹ مورد تایید قرار گرفت استفاده شد. محقق ضمن کمک گرفتن از ابزارهای استاندارد همچون مقیاس استاندارد مدل ون هیلی و پژوهش‌های مشابه و تهیه‌ی جدول مشخصات آزمون‌ها (محتوا و هدف) و کتاب تدریس یار ریاضی سوم، آزمون محقق ساخته را به روئیت صاحب نظران در این زمینه شامل معلمان با سابقه‌ی مقطع ابتدایی، و اساتید دانشگاه فرهنگیان رسانید تا از جانب آنان نیز تأیید شود.

گروه یادگیری مهارت‌های هندسه مبتنی بر انجام فعالیت دست ورزی (برنامه مداخله):

در ابتدا محقق در طی دو هفته، با توجه به اهداف تک تک دروس مربوط به فصل هندسه ریاضی سوم دبستان و راهنمای تدریس ریاضیات و روش‌های نوین تدریس، اقدام به تهیه طرح درس و پیش بینی فعالیت‌های لازم دست ورزی برای آموزش در کلاس گروه آزمایش نمود.

به مدت یک ماه درگروه آزمایش، با استفاده از فعالیت‌های دست ورزی، هندسه (محیط و مساحت) تدریس شده و درگروه کنترل تدریس به صورت دیداری انجام شده است. پس از تدریس، از دو کلاس آزمون گرفته می شود. تا یادگیری دوکلاس مقایسه شود.

فعالیت‌های انجام شده برای تدریس محیط: با یک نخ یا کاموا دورتا دور اشکال و وسایل مختلف را اندازه‌گیری می‌کنند و در آخر با مفهوم دور شکل یا محیط آشنا می‌شوند. در گروه گواه: معلم با نشان دادن اشکال و دور آن‌ها مفهوم محیط را تدریس می‌کند.

فعالیت‌های انجام شده برای تدریس مفهوم مساحت: دست خود را بر روی سطح کتاب خود و وسایل مختلف می‌کشند. سپس دست خود را بر روی شن فرو می‌کنند و مقدار فرورفته سطح دست را نشان می‌دهند. فعالیت دیگر با سه شکل شش ضلعی و مثلث و مربع یک مستطیل را می‌پوشانند و متوجه می‌شوند کدام شکل برای اندازه‌گیری سطح مناسب‌تر و آسان‌تر است. سپس مفهوم واحد اندازه‌گیری سطح و مربع یک دریک سانتی متر مربع، معرفی می‌شود و همچنین مناسب‌ترین شکل برای اندازه‌گیری سطح شکل، است. فعالیت دیگر، دانش‌آموزان مربع‌های یک در یک سانتی متر مربع می‌برند و با آن سطح مربع و مستطیلی را که اندازه‌ی آن را معلم می‌گوید می‌پوشانند و تعداد مربع‌ها را بدست می‌آورند. در پایان آموزش هر مبحثی دانش‌آموزان از طریق آزمون محقق ساخته ارزیابی می‌شوند.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان داد که ۱۳/۳ درصد از افراد گروه آزمایش نمرات ۱۱ الی ۱۵ و ۸۶/۷ درصد نمرات ۱۶ الی ۲۰ بدست آورده‌اند. همچنین در گروه کنترل، ۳/۳ درصد از افراد نمرات ۰ الی ۵؛ ۳۳/۳ درصد نمرات ۶ الی ۱۰، ۵۰ درصد نمرات ۱۱ الی ۱۵ و ۱۳/۳ درصد نمرات ۱۶ الی ۲۰ کسب نموده‌اند. به طور کلی یافته‌های توصیفی نشان داده است نمرات مهارت‌های هندسی در گروه آزمایش بعد از یادگیری با فعالیت دست‌ورزی بالاتر از نمرات گروه کنترل بوده است.

یافته‌های آمار استنباطی: پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس متغیر پژوهش پیش‌فرض اول: توزیع نرمال متغیر وابسته (آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف^۱) و شاپیرو ویلک^۲

1. kolmogorov-Smirnov
2. Shapiro-wilk

جدول ۱ آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و شاپیروویلیک جهت بررسی نرمال بودن متغیرهای تحقیق

متغیر	Df1	Df2	F	Sig
گروه آزمایش	۱۹	۱۰	۲/۸۹۶	۰/۰۴۰
گروه کنترل	۱۹	۱۰	۱/۶۲۷	۰/۲۱۸

باتوجه به داده‌های جدول ۱، نتایج هر دو آزمون $p > 0/05$ می باشد. بنابراین فرض صفر رد نمی شود و توزیع داده‌ها نرمال می باشد.

پیش فرض دوم: همگنی واریانس‌ها (Levene)

برای انجام تحلیل کوواریانس، باید واریانس‌های گروه یکسان باشد. برای این کار از آزمون لوین Levene استفاده می شود. اطلاعات مورد نیاز برای بررسی این فرضیه در صورت انتخاب گزینه لازم در هنگام اجرای تحلیل کوواریانس بدست خواهد آمد.

جدول ۲ آزمون لوین برای بررسی یکسانی واریانس

متغیر		آزمون شاپیرو ویلیک			آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	
آماره آزمون	Df	Sig	آماره آزمون	Df	Sig	
۰/۹۴۸	۲۸	۰/۱۷۳	۰/۱۱۱	۲۸	۰/۰۰۱	

آزمون لوین برای بررسی فرض یکسانی واریانس‌ها انجام می پذیرد. همانطور که نتایج جدول نشان می دهد سطح معنا داری همه ی F های محاسبه شده بیشتر از $P > 0/05$ می باشد، لذا تفاوت واریانس‌ها از نظر آماری معنادار نیست و فرض تساوی واریانس‌ها برقرار است.

پیش فرض سوم: همگنی شیب رگرسیون همپراش و وابسته

برای انجام تحلیل کوواریانس باید شیب خط رگرسیون بین همپراش و وابسته در سطوح مختلف متغیر مستقل یکسان باشد. در واقع در اینجا از این طریق بررسی می شود که متغیرهای هم پراش با متغیرهای مستقل رابطه نداشته باشد.

جدول ۳ همگنی شیب خط رگرسیون برای متغیرهای گروه

گروه	انحراف معیار	Df	میانگین گروه	F	Sig
گروه آزمایش	۲/۱۳۹	۱۴	۰/۲۶۶	۱/۸۱۴	۰/۱۳۱
گروه کنترل	۴/۱۳۸	۱۴	۰/۲۹۶	۲/۴۰۲	۰/۰۵۲

نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا) آزمون سوال اصلی پژوهش: آیا فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش‌آموزان تأثیر دارد؟ به منظور معنی‌داری تفاوت‌های گروه‌های آزمایش و کنترل از آزمون تحلیل کواریانس چند متغیری (مانکوا) استفاده شد تا اثر آزمون نیز کنترل شود. جدول ۴ تحلیل کواریانس چند متغیری برای بررسی اثر متغیر گروه بر مهارت‌های هندسی دانش‌آموزان

نام آزمون	مقدار	F	درجه آزادی	درجه آزادی خطا	معناداری
اثر پیلایی	۰/۹۹۶	۱۱۳۳,۴۲۷	۲۲	۹	۰/۳۳۰
لامبدای ویلکز	۰/۰۷۵	۱۱۳۳,۴۷۲	۲۲	۹	۰/۰۱۲
اثر هاتلینگ	۲۴۹,۶۶۱	۱۱۳۳,۴۷۲	۲۲	۹	۰/۰۱۲
بزرگترین ریشه روی	۲۴۹,۶۶۱	۱۱۳۳,۴۲۷	۲۲	۹	۰/۰۱۲

بر اساس جدول ۴، F بدست آمده برابر با ۱۱۳۳,۴۲۷ در سطح $P < 0/01$ از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشد. لذا می‌توان گفت که بین گروه آزمایش و کنترل در یکی از متغیرهای وابسته تفاوت معنی‌داری وجود دارد. برای پی‌بردن به این تفاوت، در ادامه از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده گردید.

جدول ۵ نتایج تحلیل واریانس چند متغیره برای بررسی تفاوت بین اثر فعالیت دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسه دانش آموزان

سطح معناداری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	
					آزمایش	مهارت‌های هندسه
۰/۱۶۴	۱/۵۶۵	۰/۴۱۸	۱۹	۷/۹۴۶	آزمایش	مهارت‌های هندسه
۰/۱۷۲	۰/۷۹۵	۰/۲۸۶	۱۹	۵/۴۳۴	کنترل	مهارت‌های هندسه

در نتیجه تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت میان پس آزمون دو گروه، معنی دار است؛ در نتیجه می توان گفت که عملکرد دو گروه کنترل و آزمایش در پس آزمون از نظر یادگیری مهارت‌های هندسه در سطح برابری نیست و با هم اختلاف معنی داری دارند همچنین مقدار f به دست آمده نشان می دهد که میزان اثر فعالیت دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی و محاسبات عددی دانش آموزان در بین گروه آزمایش تاثیرگذار بوده است.

آزمون t مستقل: بررسی سوال پژوهش: فعالیت های دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش آموزان چه تاثیری دارد؟

جدول ۶ بررسی تفاوت فعالیت‌های دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش آموزان براساس آزمون t مستقل

متغیر	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی داری
مهارت های هندسه	آزمایش	۳/۲۱	۰/۰۴۹	۱۸/۵۳۶	۲۷	۰/۰۰
	کنترل	۱/۸۷	۰/۴۰۲			

آزمون سوال فرعی اول پژوهش: فعالیت های دست ورزی بر یادگیری فعالیت مفهوم و محاسبه مساحت، دانش آموزان تاثیر دارد؟

جدول ۷ بررسی تفاوت فعالیت‌های دست ورزی بر یادگیری فعالیت مفهوم مساحت دانش آموزان براساس آزمون t مستقل

متغیر	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی داری
مفهوم مساحت	آزمایش	۴,۱۴	۰/۴۸۵	۸,۲۶۲	۲۷	۰/۰۰۰
	کنترل	۲,۹۱	۰/۸۱۳			

آزمون سوال فرعی دوم پژوهش: فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مفهوم و محاسبه محیط، دانش آموزان تاثیر دارد؟

جدول ۸ بررسی تفاوت فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مفهوم و محاسبه محیط دانش

آموزان براساس آزمون t

متغیر	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی داری
مفهوم محیط	آزمایش	۴,۱۸	۰/۶۷۴	۵/۶۷۸	۲۷	۰/۰۰۰۱
	کنترل	۳,۲۸	۰/۶۳۹			

نتیجه‌گیری

در این پژوهش مدرس (پژوهشگر)، برای گروه آزمایش، از فعالیت‌های دست‌ورزی و برای گروه کنترل از روش دیداری جهت یادگیری مهارت‌های هندسه استفاده نمود. یافته‌های توصیفی پژوهش نشان داد میانگین افراد گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل که توانستند نمرات ۱۶ الی ۲۰ بدست آورده‌اند بالاتر بوده است.

سوال کلی پژوهش: آیا فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش‌آموزان ابتدایی تاثیر دارد؟

مطالعه حاضر با هدف تعیین اثر بخشی فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش‌آموزان ابتدایی انجام شد.

دانش‌آموزان در هر دو گروه کنترل و آزمایش رشد یادگیری مهارت‌های هندسه را داشتند اما دانش‌آموزان گروه آزمایش در انتهای دوره در یادگیری مهارت‌های هندسه نسبت به دانش‌آموزان گروه کنترل تفاوت داشتند. آن‌ها نتایج بهتری را در مهارت‌های هندسه کسب کردند و در مقایسه با گروه کنترل، پیشرفت‌های بیشتری داشتند. نتایج کمی در پس‌آزمون نیز این موضوع را تأیید می‌کند.

نتایج آزمون واریانس چند متغیری با مقدار f به دست آمده نشان می‌دهد که میزان اثر فعالیت دست‌ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش‌آموزان در بین گروه آزمایش تاثیرگذار بوده است. به طور کلی می‌توان بیان نمود فعالیت‌های دست‌ورزی موجب افزایش یادگیری مهارت‌های هندسی دانش‌آموزان ابتدایی شده است. یافته‌های این قسمت از پژوهش با پژوهش‌های پاکروان (۱۳۹۷)؛ رمضانیان و

همکاران (۱۳۹۷)؛ دهقان پور، (۱۳۸۹)؛، مویر و همکاران (۲۰۰۱)؛ فورنر و همکاران، (۲۰۱۷)، هماهنگ و هم سو بوده است.

در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان گفت نتایج مطالعات پیشین نشان داده است که درس ریاضی با وجود اهمیت آن به عنوان پایه یادگیری دروس دیگر، همواره به عنوان درسی مشکل و هراس انگیز در میان دانش آموزان مطرح بوده و فرآیند یاددهی - یادگیری آن با مشکلاتی روبرو بوده است.

در این راستا مهمترین هدف از به کارگیری دست سازه‌ها در کلاس‌های ریاضی، فراهم آوردن مدل‌ها عینی از ایده‌های مجرد ریاضی است. زمانی که نمایش مستقیم یک مفهوم ریاضی با استفاده از ابزارهای دست ورزی شده واقعاً غیرممکن است، برای یادگیرنده این احتمال وجود دارد که بتواند از طریق کاربرد مناسب دست سازه در یک محیط کاری معنادار، یک مفهوم ریاضی بسازد یا یک رابطه ریاضی را کشف کند. علاوه بر تدریس مفاهیم جدید، می‌توان از دست سازه برای شناخت درک جاری دانش آموزان از مفاهیم ریاضی استفاده نمود. هم چنین، دست سازه می‌تواند برای بهبود و پالودن تعاریف ریاضی دانش آموزان مفید واقع شود (اولکان^۱ و تولک^۲، ۲۰۰۴).

آزمون سوال فرعی اول پژوهش: آیا فعالیت های دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسی دانش آموزان تاثیر دارد؟

یافته های پژوهش نشان می دهد نمره مهارت‌های هندسی در گروه آزمایش با میانگین (۳/۲۱) میزان یادگیری بالاتری نسبت به گروه کنترل با میانگین (۱/۸۷) را دارا می‌باشد. همچنین جهت بررسی میزان تفاوت یادگیری در بین دو گروه آزمایش و کنترل از آزمون t مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون بیانگر این است که فعالیت‌های دست ورزی بر یادگیری مهارت‌های هندسه دانش آموزان تاثیرگذار است. یافته های این قسمت از پژوهش با پژوهش های بهرامی سعادت آبادی و همکاران (۱۳۹۵)؛ رمضانیان و همکاران (۱۳۹۷)؛ لاربی^۳ و همکاران (۲۰۱۶)؛ پوچنز^۴ و

1 . Ulkan
2 . Tulk
3 . Larbi
4 . pochens

تا بلر^۱ و ادونل و فیک^۲ (۲۰۰۸)، استفاده از دست‌سازه‌های آموزشی، همسو بوده و تأثیر معنادار مثبت قابل ملاحظه‌ای بر یادگیری دانش آموزان داشته است. در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان گفت که، به کمک هندسه می‌توان بعضی مطالب ریاضی را به صورت محسوس و ملموس درآورد و این برای تفهیم حائز اهمیت است. تفکر هندسی شامل حل مسئله و دست‌ورزی با تصاویر فضایی است و مثال‌های قابل درک می‌تواند، برای صحت بخشیدن به آن‌ها کمک کند. همچنین مهارت‌های دیداری، شفاهی، ترسیمی، منطقی و کاربردی از مهارت‌های هندسی هستند (هندسه کومب^۳، ۲۰۰۵، به نقل از امینی فر، صدق پور، ولی نژاد، ۱۳۹۰).

جدید بودن مطالب، ضعف در یادآوری دانش قبلی، عدم انتخاب روش صحیح و ناتوانی در تجسم فضایی اشکال هندسی از مشکلات عمده‌ی دانش آموزان محسوب می‌شود. معلم باید برای تدریس هندسه، روش تدریس عملی که توسط خود دانش آموز انجام می‌شود، اتخاذ کند. به این صورت که در آموزش، جزئیات ارائه شده توسط معلم، به وسیله‌ی تک تک دانش آموزان با وسایل ساده و در دسترس، انجام شود و آن‌ها عیناً چیزی را که در حال یادگیری هستند، لمس کنند.

جهت بررسی بیشتر تأثیر فعالیت دست‌ورزی بر مهارت هندسی، محیط و مساحت به عنوان مباحث هندسی جداگانه بررسی شدند.

آیا فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مفهوم و محاسبه محیط دانش آموزان تأثیر دارد؟

یافته‌های پژوهش نشان داده است نمرات متغیر مفهوم محیط در گروه آزمایش با میانگین نمره (۴/۱۸) میزان یادگیری بالاتری نسبت به گروه کنترل با میانگین (۳/۲۸) را دارا می‌باشد. همچنین جهت بررسی میزان تفاوت یادگیری در بین دو گروه آزمایش و کنترل از آزمون t مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون بیانگر این است که فعالیت‌های دست‌ورزی بر یادگیری مفهوم محیط دانش آموزان تأثیرگذار است. در تبیین یافته‌های پژوهش باید گفت: مطابق نظر ون هیلی معتقد است که انتقال از

1 . Tyler

2 . Adonel and fick

3 . Handscomb Sutherland, J.

یک سطح یادگیری به سطح یادگیری بعدی یک فرایند طبیعی خود به خود نبوده بلکه تحت تأثیر آموزش معلمان رخ می‌دهد. سطوح تدریس هندسه در دوره ابتدایی سطح دیداری و سطح توصیفی است. پس باید تجربی و بر پایه تجسم و شهود باشد، به عبارت دیگر بایستی در هر بحث تجسم یادگیرنده تقویت و از مسائل ساده و کاربردی استفاده شده و دانش آموزان برای ورود به سطح نظری آماده شوند (سوان و سنک^۱، ۲۰۰۹).

هم زمان با فعالیت دانش آموزان در مدارس در درس هندسه، آن‌ها از اشکال هندسی تصاویری ذهنی را به عنوان مدل پایه تجسم می‌کنند. در اینجا معلم برای جلوگیری از درونی شدن برخی بدفهمی‌ها در دانش آموزان باید تلاش کند و فعالیت‌های مناسبی چون دست ورزی با شکل‌های هندسی را در این زمینه نیز طراحی کند. مثلاً با طراحی و برش یک مثلث متساوی الساقین یا قائم الزاویه مقوایی و نمایش آن با دوره‌های مختلف، توسط خود دانش آموزان، درک بهتری نسبت به موضوع ایجاد خواهد شد (کلمنت و باتسیتا^۲، ۱۹۹۲). پژوهشگر نیز برای تدریس هندسه از فعالیت‌های دست ورزی استفاده کرده تا مفهوم محیط را به دانش آموزان گروه آزمایش آموزش دهد و همچنین آن‌ها اندازه‌ی محیط محاسبه نمایند. این فعالیت‌ها برای آنان سرگرم کننده و جذاب بوده و چون مرحله به مرحله محیط را محاسبه می‌کردند، یادگیری عمیق انجام شده. دانش آموزان گروه کنترل در ابتدا یاد گرفتند ولی با گذشت زمانی کوتاه، دچار فراموشی شدند و یا مفهوم محیط و مساحت را اشتباه می‌کردند.

آیا فعالیت‌های دست ورزی بر یادگیری مفهوم و محاسبه مساحت دانش آموزان

تأثیر دارد؟

یافته‌های پژوهش نشان داده است نمرات متغیر مفهوم مساحت در گروه آزمایش با میانگین نمره (۴/۱۴) میزان یادگیری بالاتری نسبت به گروه کنترل با میانگین (۲/۹۱) را دارا می‌باشد. همچنین جهت بررسی میزان تفاوت یادگیری در بین دو گروه آزمایش و کنترل از آزمون t مستقل استفاده شده است. نتایج آزمون بیانگر این است که فعالیت‌های دست ورزی بر یادگیری مفهوم مساحت دانش آموزان تاثیرگذار است.

در تبیین یافته‌های پژوهش می‌توان گفت: اهمیت آموزش هندسه یکی کاربردی

1. Swan and Sank

2. Clement and Batsita

بودن آن و دیگری تاریخی بودن آن است و یکی از شاخه‌های ریاضی است که پایه‌ای برای ریاضیات جدید و مدل سازی در سایر علوم است. همچنین لزوم آموزش هندسه برای این است که هندسه به عنوان یک علم جدا نیست و داشتن آگاهی هندسی به درک شاخه های دیگر ریاضی (نظیر نمودار ون، نظریه گراف، مطالعه توابع، نمایش کسر، نمایش آماری،...) و همچنین بخشی از ریاضیات مدرسه ای است که هدفش توسعه مهارت‌های حل مسئله، استدلال و ارتباطات است، لذا آموزش آن باید از پیش دبستانی شروع و تا پایان تحصیلات متوسطه ادامه داشته باشد (حبیبی، ۱۳۹۲).

در این پژوهش، پژوهشگر برای تدریس هندسه از فعالیت‌های دست‌ورزی استفاده کرده تا مفهوم مساحت را به دانش آموزان گروه آزمایش آموزش دهد و همچنین آن‌ها اندازه‌ی مساحت را بتوانند، محاسبه نمایند. انجام فعالیت‌ها برای آنان سرگرم کننده و جذاب بوده و چون مرحله به مرحله مساحت را محاسبه می‌کردند، یادگیری عمیق انجام شده. دانش آموزان گروه کنترل در ابتدا یاد گرفتند ولی با گذشت زمانی کوتاه، دچار فراموشی شدند و یا مساحت را اشتباه محاسبه می‌کردند آن‌ها توانسته بودند بیشتر به صورت فرمول حفظ کنند و با تغییر کمی در شکل دچار سردرگمی در محاسبه می‌شدند و در حل مسائل مساحت و مخصوصاً شکل‌های ترکیبی دچار اشتباه می‌شدند.

در دنیای امروزی بیشتر علم در جهت پیشبرد عملی و کاربردی در سراسر جهان به کار برده می‌شود، اما در کشور ما به سبب نظری بودن دروس مختلف، به ویژه ریاضیات که مبتنی بر فرمول و حفظیات شده و از این جهت رغب و انگیزه ی دانش آموزان را برای فراگیری این درس کاهش داده است؛ لذا استفاده از روش‌های عملی و بهره گیری از دست‌ورزی‌ها در تدریس، ضمن آنکه نقش ارزنده‌ای که در آموزش آن‌ها با سبک‌های مختلف یادگیری دارد، می‌تواند درس ریاضی را از دنیای اعداد دور کرده و با نزدیک کردن این درس به واقعیت‌های زندگی طبیعی بر لذت بخش کردن آن بیافزاید یا به عبارت دیگر وجود ارتباط معنادار میان آنچه در ریاضیات به اثبات رسیده و آنچه در محیط طبیعی وجود دارد سبب می‌شود هر آنچه که به ظرافت ولی دقیق و ساده برای بهره گیری در تدریس استفاده می‌کنیم دارای محتوای اثر بخش باشد.

وقتی آموزش ریاضی با فعالیت دست‌ورزی همراه می‌گردد کیفیت یاددهی- یادگیری را بالا آموزش اثر بخشی انجام می‌شود. ضمن اینکه دانش آموز می‌تواند در حیطه ی کاربرد پا نهاده و تأثیر و نقش این درس را به وضوح مشاهده کند. حال آنکه دخیل کردن

وی در امر آموزش که به سبب ساختار این سبک که توجه ویژه‌ای به تفاوت‌های فردی دارد و فعالیت‌های مبتنی بر کار گروهی و خارج از مدرسه با خانواده نیز به نوبه‌ی خود می‌تواند در تکوین شخصیت دانش‌آموز و بالا بردن روحیه‌ی عزت نفس، خودباوری و اعتماد به نفس در جامعه نقش مهمی ایفا نماید که بر اساس سند تحول بنیادین همین امر سبب ایجاد شهروند مطلوب و مفید در آینده می‌شود.

اگر چه استفاده از این روش‌ها بسیار کارآمد است، ولی به لحاظ وقت‌گیر بودن استفاده از این دست‌ورزی‌ها کمی دشوار می‌باشد؛ حال آنکه همه‌ی معلمان نیز به سبب عدم آشنایی با این روش‌ها نمی‌توانند به نحو احسن از آن‌ها بهره‌گیرند؛ از سوی دیگر ساختن برخی از ابزارها برای تمام دروس با استفاده از وسایل در دسترس سخت می‌باشد..

سخن پایانی این که توجه داشته باشیم دانش‌آموزان با استفاده از دست‌سازه به راحتی ریاضی یاد نمی‌گیرند، بلکه معلم باید به طور آشکاری نحوه استفاده از آن را به دانش‌آموزان نشان دهد و به آن‌ها در کشف و تمرکز بر روی مفاهیم ریاضی کمک کند. از این گذشته، معلم باید در ذهن خود هدف مشخصی را برای فعالیت‌ها داشته باشد و با طراحی سؤالات مناسب، به دانش‌آموزان اجازه دهد که آن‌ها دانش مورد نیاز خودشان را بسازند.

منابع

- اسدی، نسترن (۱۳۸۱). چکیده مجموعه مقالات ششمین کنفرانس آموزش ریاضی، شیراز، بهمن، ص ۷۲.
- پاکروان، عصمت (۱۳۹۷). تدریس برخی مفاهیم ریاضی پایه هفتم متوسطه اول با کمک دست‌سازه‌ها و مقایسه‌ی آن با روش سنتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فرهنگیان آیت‌الله خامنه‌ای.
- حبیبی، ملوک (۱۳۹۲). نقش روش تدریس فعال معلمان در هندسه با مدل (ون هیلی) در افزایش یادگیری و انگیزش دانش‌آموزان دوره ابتدایی. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، دوره پنجم، شماره ۴. ص ۱۵۰ - ۸۴
- چمن‌آرا، صادق. دارابی زاده، ماندانا و اصغرنژاد، رقیه (۱۳۸۲). مدیریت مشارکتی و خلاقیت در محیط آموزشی. ناشر: سیمین.

- دلاور، علی (۱۳۹۴). روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. تهران: نشر ویرایش. چاپ چهل و چهارم.
- رمضانیان، ویدا؛ محمدی‌گوند، حسین و آبیاری، حمید (۱۳۹۷). اهمیت و ضرورت بهره‌مندی از دست‌ورزی‌ها در بهبود آموزش ریاضیات، دومین کنفرانس آموزش و کاربرد ریاضیات، کرمانشاه انجمن علمی آموزشی معلمان ریاضی
<http://www.civilica.com/Paper-MATH02-109.html>
- رضایی‌گرگی، آسیه (۱۳۹۵). روش‌هایی برای آسان‌سازی در مفاهیم و یادگیری هندسه. همایش ملی ریاضی و آمار. شیراز.
- رضاخانی، زهرا (۱۳۸۴). بررسی نقش دست‌سازها در آموزش ریاضی و تاثیر آن بر نگرش دانش‌آموزان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی رودهن.
- ریحانی، ابراهیم (۱۳۹۵). تحلیل خط‌مشی‌ها، اسناد مصوب، پژوهش‌ها و منابع معتبر مرتبط با حوزه یادگیری ریاضی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، وزارت آموزش و پرورش ریاضی
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۹۴). اندازه‌گیری، سنجش. ارزشیابی آموزشی. تهران: نشر دوران. ویرایش ششم..
- شکوهی، غلامحسین (۱۳۸۳). روش آموزش حساب و هندسه. تهران: دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی.
- صفوی، امان‌الله (۱۳۹۴). کلیات روش‌ها و فنون تدریس (متن کوتاه) همراه با الگوهای جدید تدریس. ویرایش ۱۱. چاپ ۲. تهران: معاصر.
- کرامتی، محمدرضا (۱۳۸۲). آموزش ریاضی به کودکان دبستانی. ناشر: زندگی شاد.
- گلزاری، زینب؛ عطاران، محمد (۱۳۹۵). تدریس به روش معکوس در آموزش عالی. روایت‌های یک مدرس دانشگاه. دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه‌درسی. سال ۴. شماره ۷

- Anderson-Pence, K. L. (2014) *Moyer-Packenham, P. S., Westenskow, A., Shumway, J., & Jordan, K.*
- Bergmann, J. (2017). *Solving the Homework Problem by Flipping the Learning.*
- Bloom, B. S. (1994). Reflection on the Development and Use of the Taxonomy. In Anderson, L., & Sosniak, L (Eds.) *Bloom's Taxonomy: A Forty-Year Retrospective*. Chicago: The National Society for the Study of Educational, pp.1-8

- Bloom, B. S. (Ed.), Engelhart, M.D. Furst, E. J. Hill, W.H., & Krathwohl, D.R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook 1: Cognitive domain*. New York: David McKay.
- Brown, M. B. & Keith, P. B. (1998), Academic motivation. National association of school psychologists, [tp://www.nasponline.org/pdf/motiv_eng.pdf](http://www.nasponline.org/pdf/motiv_eng.pdf)
- Boggan, M, Harper ,S, Whitmire, A.(2010). Using manipulatives to teach elementary mathematics. *Journal of Instructional Pedagogies*, 3, 1-6.
- Burns, B. A. & Hamm, E. M. (2011). *A comparison of concrete and virtual manipulative use in third-and-fourth-grade mathematics. School Science and Mathematics*, 111(6), 256-261.
- Cain-Caston, M. (1996). Manipulative queen [Electronic version]. *Journal of Instructional Psychology* 23(4), 270-274. Retrieved December 10, 2009
- Carbonneau, K. J., Marley, S. C., & Selig, J. P. (2013). *A meta-analysis of the efficacy of teaching mathematics with concrete manipulatives. Journal of Educational Psychology*, 105(2), 380-400.
- Garcia, R. R., Quiros, J. S., Santos, R. G., Gonzalez, S. M. & Fernanz, S. M. (2007). Interactive multimedia animation with Macromedia Flash in Descriptive Geometry teaching. *Computers & Education*, 49(3), 615-639. Available at <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360131505001685>.
- Clements, D. & Buttista, M. (1992). Geometry and spatial reasoning. In D. Grouws (Ed.), *Handbook of research on mathematics teaching and learning*.
- Enderson, M.C. (1997). *Old problem, new question, Learning and Leading with technology*, 25(2), 28-32.
- Furner, Joseph .M. and Worrell, Nancy L. (2017). *The Importance of Using Manipulatives in Teaching Math Today*, Transformations: Vol. 3: Iss. 1 article 2. Available at: <https://nsuworks.nova.edu/transformations/vol3/iss1/2>
- Larbi, E.(2016). The Use of Manipulatives in Mathematics Education. *Journal of Education and Practice* www.iiste.org ISSN 2222-1735 (Paper) ISSN 2222-288X (Online).7(.36), 20-26.
- Sevan, A. senk, S. (2009). *How well do students write geometry proofs? Mathematics teacher*, 78, pp448.
- Schoeffel, S.vaughan, T.(2020). *Teaching resources: Using manipulatives in mathematics learning*. [http:// www. Teacher magazine. Com. Au/ Acer](http://www.TeacherMagazine.com)
- Zeynel Kablan. (2014).The effect of manipulatives on mathematics achievement across different learning styles. *Journal Educational Psychology* Pages 277-296. <https://doi.org/10.1080/01443410.2014.946889>